

Verlag bewonersbijeenkomst 20 september 2023

Buurtuitvoeringsplannen Vlinder-, Vissen- en Wildbuurt

Inleiding

Op woensdagavond 20 september organiseerde de gemeente Zeewolde een tweede bijeenkomst voor de bewoners van de Vlinder-, Vissen- en Wildbuurt in Zeewolde. In deze buurten zet de gemeente de eerste stappen naar aardgasvrij wonen. We overleggen met de bewoners en schrijven daar, als gemeente, een buurtuitvoeringsplan voor.

Doel

Het doel van deze 2e bijeenkomst was om met een kleinere groep bewoners in gesprek te gaan over mogelijkheden en wensen voor de buurten. Ongeveer 40 bewoners kwamen hiervoor naar de

bijeenkomst in De Verbeelding. Buurtbewoner Jan Hoekstra heette hen welkom. Wethouder Ernst Bron lichtte het doel van de avond toe. George Wurplel van MSG presenteerde het programma voor de avond. Dat programma bestond uit twee rondes waarin bewoners aan vier thematafels in gesprek konden gaan over bepaalde onderwerpen die bij de eerste bijeenkomst voorgesteld waren.

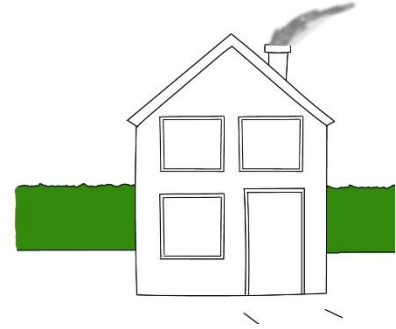
Inhoud

Tafel 1: De woningschouw	2
Tafel 2: individuele technieken	4
Tafel 3: collectieve technieken	6
Tafel 4: bewonersinitiatieven	8
Afsluiting	9

Tafel 1: De woningschouw

Aan thematafel 1 ging het over de woningschouw die de gemeente in de komende periode gaat organiseren. Het doel van deze schouw is om bij een groep representatieve woningen te onderzoeken wat zinvolle verduurzamingsmaatregelen zijn. Door representatieve woningen te kiezen, bieden de uitkomsten ook inzicht aan andere bewoners.

De voorzitter van deze tafel was buurtbewoner Jelmer de Jong. Als expert schoof namens BuildingLabel Peter Beumer aan. Dit lokale bedrijf voert de woningschouw in de buurten uit. (zie: <https://buildinglabel.com/>). Buurtbewoners konden vragen stellen over de woningschouw. De vragen die voorbijkwamen leidden tot goede gesprekken tussen de bewoners en de expert. Het doel van deze tafel was inzicht te geven in wat een woningschouw inhoudt en hoe deze wordt uitgevoerd.

Hoe ziet een woningschouw eruit?

Het gesprek start met de introductie van BuildingLabel en de eigenaar Peter Beumer. Peter Beumer legde uit hoe een woningschouw eruitziet en gaf aan dat BuildingLabel vooral kijkt naar de woningschil (gevels, vloeren, daken, ramen en buitendeuren) en de apparatuur in de woning. Uiteindelijk geeft BuildingLabel een advies met praktische maatregelen die de bewoner of eigenaar kan overwegen. In het advies staan ook schattingen welke energie- en kostenbesparingen behaald kunnen worden.

Is de schouw representatief voor alle woningen

Deelnemers vroegen zich af hoe je kunt weten dat de woningschouw representatief is voor de buurt. Immers, niet alle woningen worden geschouwd. Peter Beumer gaf aan dat een overweging wordt gemaakt welke woningen representatief zijn. Aspecten als het bouwjaar, het type woning, en de staat van de apparatuur worden meegewogen. Uiteindelijk ontstaat een selectie van woningen die representatief is voor de buurten. Natuurlijk is ieder huis anders. Daarom kunnen bewoners niet alle maatregelpakketten, die uit de schouw komen, zo maar 1 op 1 overnemen. Bewoners kunnen ook individueel advies vragen, bijvoorbeeld bij het Energieloket. Een aanwezige merkte op of het een goed idee is om wat basisinformatie te verspreiden over hoe je zelf de schouw van je eigen woning kunt uitvoeren. Op die manier kan men nog accurater een maatregelpakket opstellen voor zijn of haar woning.

Volgorde van maatregelen

De deelnemers wilden weten of adviezen een tijdspad of fasering bevatten. Het antwoord daarop is dat bedrijven als Building Label verplicht zijn om de juiste volgorde aan te houden wanneer zij een advies opstellen. Adviezen worden zo gegeven dat men er later geen spijt van krijgt. Verder geeft Peter aan dat eerst de woning goed geïsoleerd moet zijn voordat de cv-ketel wordt omgeruild voor een warmtepomp.

Voorbeeld woningschouw

Op tafel lagen uitgeprinte voorbeelden van verschillende woningtypen in de buurt. Aan de hand van deze voorbeelden werd de woningschouw doorgenomen. Dat de huizen in de buurt ongeveer uit dezelfde tijd stammen, is een goede basis voor de schouw. De buurten zijn relatief homogeen, dat is bevorderlijk voor de representativiteit van de woningschouw. Wel waarschuwt Peter dat huizen er van de buitenkant hetzelfde uit kunnen zien, maar van binnen compleet anders zijn verbouwd/onderhouden.

Informatiebehoeften

Er is behoefte aan praktisch advies voor bewoners. Eén bewoner geeft een voorbeeld: Straks krijg ik het advies om een warmtepomp te installeren, terwijl ik daar de ruimte helemaal niet voor heb. "Peter Beumer stelt de bewoners gerust, de adviezen die Building Label geeft, zijn altijd op een redelijke manier uitvoerbaar. Indien er geen ruimte is voor een boiler, dan zal daar rekening mee worden gehouden in het advies. Daarnaast zullen de maatregelpakketten die worden opgesteld naar aanleiding van de woningschouw toepasselijk zijn zowel voor mensen die nog niets hebben verduurzaamd aan hun woning als voor mensen die al een heel eind zijn. Er wordt ook gesproken over het meenemen van warmwatervoorzieningen in de schouw, met speciale aandacht voor het installeren van PVT-panelen.

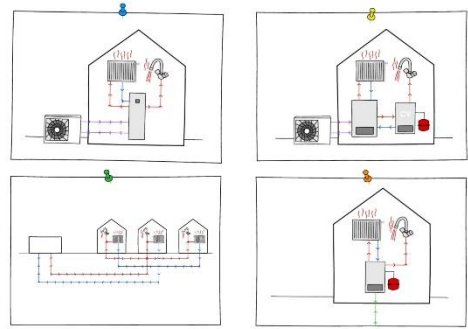
Kosteninschattingen

Het gesprek gaat ook nog over de snel veranderende ontwikkelingen. Ook gaat het erover dat het inschatten van de kosten die je moet maken lastig is door nieuwe technologieën. We werken met zo goed mogelijke landelijke gemiddelden om de kosten van isolatie en installaties in te schatten, maar offertes kunnen altijd afwijken van de schattingen die uit een schouw komen.

Tafel 2: individuele technieken

Aan de tweede tafel ging het over individuele technieken, opties waarmee bewoners hun eigen woning individueel kunnen verwarmen. Voorbeelden zijn een warmtepomp die een individuele woning elektrisch verwarmt of een hybride warmtepomp. Deze werkt samen met de cv-ketel, zodat ze elektrisch verwarmen als het kan en alleen nog aardgas gebruiken als het nodig is, bijvoorbeeld als het buiten koud is.

Paul van Liempt van de gemeente Zeewolde zat de tafel voor. Anne Brinkman van het Energieloket Zeewolde gaf aan welke stappen je als eigenaar kunt doorlopen om voorbereid te zijn op aardgasvrij wonen en hoe het Energieloket daarbij kan helpen. De deelnemers vertelden wat ze al hebben gedaan in hun huis. De meesten hebben ledverlichting, zonnepanelen en een aantal isolatiemaatregelen genomen. Een aantal deelnemers heeft al het glas vervangen, of denkt erover na om dit te gaan doen op korte termijn, omdat je daar veel energie mee kunt besparen.

Het gesprek ging verder over de volgende onderwerpen:

- **Informatiebehoefte.** De deelnemers willen graag weten wat de slimme (vervolg-) stappen zijn om te verduurzamen. Mensen willen heel graag duidelijke informatie en onafhankelijk advies. Zoeken op internet geeft onvoldoende houvast. Het blijft voor veel mensen onduidelijk wat goede investeringen zijn, ook voor de langere termijn. Bij het Energieloket kunnen mensen informatie op maat krijgen (zie: <https://energieloketflevoland.nl/zeewolde/>)
- **Betaalbaarheid en financierbaarheid.** De investering voor het aanschaffen van een warmtepomp en de bijkomende andere kosten van verbouwing is groot. Het is een hele stap om deze keuze te maken. Deelnemers vragen zich af of de gemeente hierin iets kan betekenen. Er is o.a. een lening vanuit de gemeente beschikbaar met een zeer laag rentepercentage, waarbij het idee is dat er meer bespaard wordt op de energierekening dan er aan rente wordt betaald (zie: <https://www.zeewolde.nl/duurzaamheidslening-aanvragen>). Daarnaast is het mogelijk om een duurzaamheidslening af te sluiten en vanuit het Warmtefonds worden ook aantrekkelijke regelingen aangeboden (zie: <https://www.warmtefonds.nl/particulieren>). Er zijn ook subsidies beschikbaar. De bekendste is de ISDE (zie: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/isde/woningeigenaren>) Er is ook een overzicht met meer regelingen, vaak voor specifieke doelgroepen: <https://www.nplw.nl/documenten/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=2534831>. Veel subsidiemogelijkheden staan op de website <https://www.duurzaamzeewolde.nl/leningen-en-subsidies>
- **Ervaringen met alternatieve technieken.** Een aantal deelnemers is al nagenoeg aardgasvrij en verwarmt bijvoorbeeld met een hybride warmtepomp, met infraroodpanelen of met een lucht-lucht warmtepomp (airconditioning). Er is ook iemand die slimme technieken en domotica (huisautomatisering) gebruikt om zo zuinig mogelijk om te gaan met energie. Een van de deelnemers denkt na over een elektrische boiler met zonnepanelen. Al deze opties hebben voor- en nadelen. En de ervaringen zijn zeer waardevol. Buurtbewoners hebben behoefte om deze kennis te delen met andere burens.
- **Nut en noodzaak van energie besparen en isoleren.** Er is een gesprek over de noodzaak van energie besparen en de investeringen in bijvoorbeeld isoleren van huizen. Een deelnemer gaf aan dat we ook kunnen wachten op bijvoorbeeld ultradiepe geothermie of

op waterstof. Over de mogelijkheden staat meer bij het verslag van tafel 3. Een deelnemer merkte wel op dat het nog steeds slim is om met isolatie je energieverbruik te verminderen en zo te besparen op maandelijkse lasten. Maar dat het hem vooral te doen is om de CO₂-uitstoot te verminderen.

Afwachten is geen optie. Als het al zover komt dat er waterstof in Zeewolde beschikbaar komt voor woningen, dan is het ook beter om daar zo zuinig mogelijk mee om te gaan. Isoleren is dus altijd slim om te doen. Ook de gemeente geeft aan dat we nu in ieder geval moeten starten met buurtplannen en maatregelen waardoor we besparen op het energieverbruik. De technische en financiële haalbaarheid van waterstof en/of geothermie kan dan op termijn worden meegenomen, zodra daar meer over bekend is.

- **Samenwerken.** Individuele technieken betekent niet dat iedereen alles zelf moet uitvinden. Er wordt gesproken over collectieve inkoopacties van bijvoorbeeld HR++glas. Daarnaast wordt er kort gesproken over de mogelijkheid om bijvoorbeeld een buurtbatterij of wijkaccu te plaatsen. Ideeën voor dit soort buurtinitiatieven zijn zeer welkom, en de gemeente wil daarbij graag kijken wat ze kan betekenen om dit verder te brengen. Tijdens de bijeenkomst is aan tafel 4 verkend welke initiatieven bewoners samen willen ontwikkelen.
- **Collectieve opties.** De deelnemers zijn geïnteresseerd in een vergelijking tussen individuele opties en warmtenetten. Je moet de twee in samenhang bekijken om een goede keuze te kunnen maken. Deelnemers willen weten of een warmtenet mogelijk is in de wijk, al geeft een deel van de mensen aan niet te willen aansluiten op een warmtenet. De mogelijkheden voor een warmtenet zijn uitgebreider besproken aan tafel 3.

Tafel 3: collectieve technieken

Aan de derde tafel ging het over collectieve technieken: opties waarmee een hele buurt van het aardgas zou kunnen gaan of anders zou kunnen verduurzamen. George Wurpel van MSG zat de thematafel voor. Rolf ter Bekke van Liander vertelde wat vanuit het perspectief van netbeheerder Liander logische en onlogische opties zijn.

Het gesprek ging vooral over drie collectieve technieken:

- **Waterstof.** Woningen in de buurten zouden verwarmd kunnen worden door met het bestaande aardgasnetwerk waterstof te leveren. Dit vraagt weinig aanpassingen aan de woning (een geschikte cv-ketel en elektrisch koken). Waterstof moet wel geproduceerd worden. Daar is een elektrolyser voor nodig en het kost hernieuwbare elektriciteit. Van allebei hebben we nog niet genoeg en uit het buitenland kun je ook nog niet veel importeren. Waterstof is dus schaars, naar verwachting in elk geval de komende 10-15 jaar nog. | Je kunt waterstof tot ongeveer 20% bijmengen in het bestaande gasmengsel. Dat geeft 7% CO₂ reductie. Als je naar 100% waterstof wilt moet iedereen in dezelfde periode overstappen daarvoor moeten alle apparaten en eventueel de infrastructuur aangepast zijn. De Rijksoverheid heeft een Nationaal Plan Energiesysteem opgesteld. Dat kiest er om die reden voor om waterstof in te zetten waar geen goed of betaalbaar alternatief is: in de industrie en de (zware) mobiliteit. Landelijk wordt er een *backbone* aangelegd, een groot transportnetwerk voor waterstof. Dat loopt alleen niet door Flevoland (zie: <https://www.gasunie.nl/expertise/waterstof/waterstofnetwerk>). Het initiatief Waterstof in Zeewolde is wel bezig met plannen om zelf waterstof te produceren op Trekkersveld. Dat zou kunnen met lokale zonne-energie. De waterstof zou voor de logistiek zijn, de restwarmte kan gebruikt worden in het warmtenet in de Polderwijk.
- **Groen gas** is biogas dat gemaakt wordt door vergisting van biomassa, zoals koeienmest, en wordt opgewaarderd naar de kwaliteit van aardgas. Woningen kunnen ermee verwarmd worden zonder dat er aanpassingen nodig zijn. Er zijn veel veehouders in Zeewolde en een aantal produceert al biogas, bijvoorbeeld voor het warmtenet in de Polderwijk.
- **Warmtenetten** kunnen direct warmte afleveren aan woningen, zoals ook in de Polderwijk gebeurt. Die warmte moet ergens vandaan komen, bijvoorbeeld uit het water van het Wolderwijd (aquathermie) of uit de lucht (met grootschalige luchtwarmtepompen). Bronnen met een hogere temperatuur zijn niet beschikbaar.

Een lastig punt bij alle drie deze opties is dat er **opslag** nodig is. Warmte gebruik je vooral in de winter, terwijl je waterstof, groen gas en warmte vanuit bijvoorbeeld het water het hele jaar produceert. Warmte- en gasopslag gebeurt meestal ondergronds, maar vrijwel heel Zeewolde is een boringsvrije zone. Een warmtenet met aquathermie kan zonder warmteopslag, maar dat is meestal duurder. Voor waterstof en groen gas kan opslag ook elders in het land plaatsvinden, maar dan heb je een aansluiting op het landelijke net nodig.

Bewoners gaven ook aan een heldere **visie** te missen. Zo wordt vaak geroepen dat Nederland een waterstofland wordt, maar wat betekent dat nou voor deze buurten? En wordt waterstof goedkoper dan aardgas? Daar lijkt het volgens Rolf niet op. Aardgas was tot een paar jaar geleden een hele fijne brandstof en we zullen moeten accepteren dat energie duurder wordt dan het toen was, welke vorm het ook is. Vanuit de gemeente is er een Transitievisie Warmte,

die wel de grote lijnen beschrijft van hoe Zeewolde stap voor stap aardgasvrij wordt (zie: <https://www.zeewolde.nl/warmtetransitie-en-buurtuitvoeringsplannen/warmtetransitie>). In die visie is staat bijvoorbeeld dat de Vlinder-, Vissen- en Wildbuurt logische buurten zijn om te starten en dat elektrische verwarming met warmtepompen een kansrijke optie lijkt. De reden om nu breder een gesprek te voeren met de buurten over de warmteopties is dat de gemeente ook open wil staan voor de wensen van bewoners en kansen die zij zien. Landelijk is er nu ook het Nationaal Plan Energiesysteem dat een visie op ons energiesysteem in 2050 biedt: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/07/03/kabinet-presenteert-strategie-voor-energiesysteem-van-de-toekomst>.

Een aantal aanwezigen geeft aan dat het moeilijk is om een mening te vormen over de collectieve technieken. Bij individuele opties is een goede voorstelling te maken van wat ze betekenen. Bij vragen zoals hoeveel opslag je nodig zou hebben voor een buurt en wat keuzes in Trekkersveld voor bijvoorbeeld waterstof betekenen, is dat veel lastiger. De aanwezigen geven aan behoefte te hebben aan een eerlijke vergelijking tussen de kosten van individuele en collectieve opties. De gemeente geeft aan dat het de bedoeling is dat de woningschouwen op deze vragen antwoord geven.

De interesse in collectieve technieken komt ook voort uit verwachte voordelen ten opzichte van individuele opties om aardgasvrij te worden. Zo wordt genoemd dat woningen in de buurten vaak net niet goed genoeg geïsoleerd zijn voor warmtepompen en extra isolatie duur is voor een klein effect. Dit is een onderwerp bij de woningschouw (zie tafel 1). Spouwmuurisolatie is nu ook lastig door het ecologische onderzoek dat nodig is en warmtepompen vragen om een grote investering die iedereen op moet kunnen brengen. Daarnaast zijn er buitenunits voor nodig en belasten ze het elektriciteitsnet. Dat is nu nog niet toegerust op buurten vol warmtepompen, maar Liander kan het net verzwaren. Je moet de collectieve en individuele opties dus in samenhang bekijken om een goede keus te kunnen maken.

Tafel 4: bewonersinitiatieven

Aan tafel 4 is in twee rondes gepraat over het ondersteunen van bewonersinitiatieven. De tafel werd voorgezeten door Henk Krol. Henk is zelf bewoner van de Wildbuurt, en eerder dit jaar gestart met het peilen van de interesse voor een buurtbatterijproject in zijn straat.

Vera Dam, directeur van de Natuur- en Milieufederatie Flevoland, gaf inhoudelijk toelichting op de informatie die het Energieloket Zeewolde biedt. Dat gaat bijvoorbeeld om toolkits en checklisten die in de Bibliotheek aan de Kerkstraat 2 te halen zijn. Het Energieloket kan ook adviezen en ondersteuning bieden bij het opzetten van bewonersinitiatieven en voor het individueel verduurzamen van de woning. De adviezen zijn onafhankelijk, want het Energieloket heeft geen belangen bij welke oplossing of leverancier dan ook. De bedrijven die actief zijn in Zeewolde en de regio die op de website <https://energieloketflevoland.nl/zeewolde/> staan zijn allemaal gecertificeerde bedrijven.

Samenwerken

Als bewoners willen starten met verduurzamen van hun woning om uiteindelijk van het aardgas af te komen dan is de eerste afweging of ze dat ieder voor zich gaan doen (**individueel**) of de samenwerking zoeken (**collectief**). Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het collectief inkopen, wanneer men tot glasvervanging over wil gaan of de spouwmuren aanvullend wil isoleren. Zodoende kan meer korting bedongen worden en het scheelt – bij dezelfde types woningen – ook uitzoekwerk. De ervaring van het Energieloket leert dat al snel 5-10% korting behaald kan worden. Er kan ook aangehaakt worden bij collectieve acties van bijvoorbeeld de Vereniging Eigen Huis, zoals de aanschaf van zonnepanelen.

Bij een collectieve aanpak van enige omvang kunnen de taken ook verdeeld worden over verschillende werkgroepen en kan iedereen ook doen waar hij of zij goed in is (en energie van krijgt). Denk bijv. aan een werkgroep communicatie, of een groep die offertes opvraagt en beoordeelt, maar ook een groep gespecialiseerd in het aanvragen van subsidies. Hierbij kan het Energieloket ook ondersteunen. Met een slimme combinatie van werkgroepen blijken de beste resultaten te worden bereikt. Het vieren van successen van een collectief project is ook belangrijk.

In de discussie en vanuit de deelnemende bewoners kwamen verschillende zaken naar voren:

- De leeftijd van de bewoners in een straat kan heel bepalend zijn of men de verduurzaming van de eigen woning nog wil doen;
- Ook andere prioriteiten (eerst badkamer verbouwen) kunnen reden zijn dat men de verduurzaming vooruitschuift, of de fase waarin het huishouden verkeert (jonge kinderen; drukke fase).
- Men heeft wel behoefte aan goede voorbeelden. Op <https://energieloketflevoland.nl/zeewolde/> staan ook ervaringen van bewoners die al verduurzaamd hebben. Suggestie: maak een aparte button voor deze 3 buurten.
- Gesprekken zoals op deze avond vindt men ook een goede aanpak om buurtbewoners aan tafel en in gesprek met elkaar te krijgen. Dat is ook goed voor de cohesie in de buurt.
- Bewoners kunnen ook een warmtecamera van het Energieloket lenen om – in aanvulling op de gevelscans die gemaakt zijn vanaf de straatzijde eind vorig jaar aanvullende informatie van de situatie per woning te krijgen (inclusief tuinzijde). Glasvervanging lijkt wel de eerste en meest effectieve maatregel.

- Bewoners die hun woning al verder verduurzaamd hebben, ervaren ook meer comfort in de woning, met name door aanvullende isolatie. Dit kan ook een stimulans voor burens zijn om aan de slag te gaan.
- Is waterstof ook een optie? Dit onderwerp staat bij tafel 3 beschreven.
- Een bewoner die zijn kozijnen wilde vervangen is geschrokken van de legeskosten van de gemeente voor de Omgevingsvergunning. Kan er voor dit soort maatregelen niet met een speciaal lager tarief gewerkt worden? Dit zal worden uitgezocht.
- Kan/gaat de gemeente bijdragen aan de kosten voor de verduurzaming? Zie hiervoor het gesprek bij tafel 2.

Tenslotte: adviezen hoe collectief aan de slag te gaan staan op onderstaande website:

https://energieloketflevoland.nl/app/uploads/2021/07/220802_Flevolandse-routekaart_def_02.pdf

Afsluiting

De avond werd afgesloten met een korte terugkoppeling van de tafelvoorzitters over wat er allemaal besproken was. Jan Hoekstra en Wethouder Bron bedankten iedereen voor hun aanwezigheid en fijne bijdragen. Ze kondigden ook alvast de volgende bijeenkomst aan. De voorlopige datum van deze bijeenkomst is op 8 november. We gaan kijken met wat voor programma we dan zoveel mogelijk vragen van deze bijeenkomst kunnen beantwoorden.